LEIDERSKAMP-NUMMER.

★

Voorwoord.

Op de grens van drie provincies, in een zeldzaam rijk gevarieerd landschap hebben 80 natuurliefhebbers een week gewerkt met alle energie, die vooral voor jeugdleiders kenmerkend is. Tachtig uitverkorenen van meer dan 140 liefhebbers, dat demonstreert duidelijk èn de behoefte aan de leiding die hier op allerlei gebied gegeven wordt èn 't verlangen om meer te leeren van die wondere natuur, waarvoor men zoo graag later de liefde leggen wil in hart en gemoed van anderen. Dat demonstreert ook hoe rijk en tevens hoe dankbaar 't arbeidsveld is, dat onze N.N.V. hier dertien jaar geleden ontsloten heeft.

Daarom ook hebben we gemeend aan dit twaalfde leiderskamp een extra Kampnummer te moeten wijden om ook anderen te wijzen op het intensieve, ernstige werk dat hier wordt verricht en onze leiderskampen ook bekend te maken bij hen, die er nog vreemd tegenover mochten staan. Met een woord van dank aan de medewerkenden, zij dit leiderskamp-nummer van „Natura" in aller belangstelling aanbevolen. A. v. NIJNANTEN.

P.S. Plaatsgebrek noopte ons het artikel over de natuurbescherming in deze omgeving van de hand van den voorvechter voor 't behoud van Neerland's natuurschoon, Dr. G. Brouwer, tot het volgend nummer te laten liggen. Red.

V. Westhoff • Utrecht

Verslag van het Twaalfde Leiderskamp voor Natuurstudie, 1–8 Augustus 1941 te Willemsoord bij Steenwijk.

Na een jaar onderbreking kon tot veler vreugde dit jaar weer een Leiderskamp worden gehouden, ditmaal op de grens van Friesland, Drente en Overijsel. Grooter dan ooit bleek de behoefte te zijn aan ontspanning en onderricht in de vrije natuur; meer dan 140 deelnemers gaven zich op, waarvan helaas slechts 80 konden worden toegelaten. Ondanks de moeilijkheden, die de jeugdbewe-

ging thans in ons land ondervindt, was het aantal jeugdleiders nog zeer bevredigend.

Een groote verandering bracht dit jaar het vervallen van de mogelijkheid tot kampeeren, waardoor het „kamp" „onder dak" moest worden gebracht. We hadden hiervoor moeilijk een beter dak kunnen vinden dan dat van de enorme, keurig ingerichte modelboerderij „Utrecht", waar we door boer van der Linde en diens vrouw zoo gastvrij ontvangen werden. Bij het vele slechte weer, dat we ons, der traditie getrouw, deze eerste Augustusweek moesten laten welgevallen, waren we vaak blij, dit dak boven het hoofd te hebben. Bovendien voelden we - tegenover het verlies van de romantische kampsfeer en van het nauwe contact met de natuur - ongetwijfeld als winst het sterkere samenhoorigheidsgevoel. Een tweede verandering was de afwezigheid van onzen kampleider dr. van Burkom, wiens plaats werd ingenomen door Nijkamp.

Ook in de werkwijze tijdens het kamp kwam eenige wijziging. Vorige jaren werden steeds op zich zelf staande excursies gehouden, zoodat de docenten telkens een nieuw gehoor onder hun hoede kregen. Ter verdieping van het natuurhistorisch werk werd nu echter een systeem van werkgroepen gevolgd, zoodat zij, die dit wenschten, enkele dagen achtereen zich met hetzelfde onderwerp konden bezighouden en de docenten een meerdaagsch programma met steeds dezelfde deelnemers konden afwerken. Naast de tochten van deze werkgroepen werden dagelijks een aantal losse excursies gehouden. Deze methode bevredigde allen zeer, vooral, omdat de streek, waarin wij ons genesteld hadden, in natuurhistorisch opzicht niet tot de meest belangrijke behoort.

Van den Broek organiseerde twee werkgroepen voor hydrobiologie, en wist op zijn tochten de meest uiteenloopende wateren te vinden, zoodat de levensgemeenschappen van voedselarm, voedselrijk en matig voedselhoudend water fraai gedemonstreerd konden worden. Goede diensten bewezen hierbij een aantal microscopen, waarover zijn enthousiaste leerlingen middagen lang vlijtig gebogen zaten.

Insecten te land vormden het studie-object van Baerends, wiens tochten helaas veelal „in het water" vielen. Vooral de gedragingen der graafwespen werden bestudeerd.

In eendrachtige samenwerking beoefenden tenslotte Margadant en Van der Wijk de plantensociologie en de mossen-studie; ze hadden hierbij eer plezier dan last van de regen, waarin zich hun

mossen zoo frisch ontplooiden. Men kreeg hierbij een grondig inzicht in de opbouw van het landschap door de plantengroei. Was men doornat geregend, dan ging men voor de afwisseling mossen determineeren onder de microscopen, een bezigheid, waarvoor veel animo bestond.

Ook buiten de werkgroepen om beijverden de docenten zich, elk wat wils te geven. Mr. Florschütz vertelde de eerste dag aan een aantal deelnemers een en ander over de pollenanalyse (onderzoek van de opbouw der venen met behulp der daarin bewaarde stuifmeelkorrels) en demonstreerde zijn pollenkorrels onder de onvolprezen microscopen; de dag daarop trok men met hem naar het Fochteloër veen, om in dit natuurmonument de veenprofielen en de structuur der verschillende veenlagen te bestudeeren.

Van den Bosch wijdde onvermoeid de deelnemers in de geologische geheimen van de streek in, vaak vergezeld door prof. Docters van Leeuwen, die ons allerlei wetenswaardigs liet zien over de betrekkingen tusschen planten en dieren, in het bijzonder de galvormen. Brouwer en Buisman bespiedden met hun excursisten de vogelwereld, waarvoor het laagveen- en plassengebied ten Z.W. van Steenwijk wel de meest dankbare streek was. Voor een grondige botanische verkenning van dit laatste gebied moest men bij Van der Kloot wezen; Zwart toonde er ons de aloude methode van vervening, waarbij met handen en voeten gewerkt wordt, en voerde ons, bij wijze van contrast, op vakkundige wijze door de treurige moderne ontginningswoestenijen, die hier de overgang vormen van weelderige laagveenwildernis tot vruchtbaar cultuurland.

Verder was er gelegenheid tot het bestudeeren van mieren, waarbij in het bijzonder aandacht werd geschonken aan de betrekkingen van deze dieren tot de plantengroei en hun plaats in de verschillende levensgemeenschappen.

Tenslotte was daar dan de excursie naar de Noord-Oost-polder, voorafgegaan door twee voortreffelijke inleidingen van Feekes en Harmsen, die ons een duidelijk beeld gaven van de veelzijdige organisatie van dit enorme werk.

Over gebrek aan avondvulling viel dit jaar zeker niet te klagen. Behalve naar de zoojuist genoemde twee voordrachten luisterden we de eerste avond naar een leerrijke uiteenzetting van Van den Bosch over de geologische opbouw van het gebied, toegelicht aan de hand van de geologische kaart. De tweede avond vertelde

prof. Docters van Leeuwen ons allerlei wetenswaardigs over gallen; de avond daarop sprak Wim Margadant over het doel en de werkwijze van de plantensociologie, en na hem Brouwer over datgene, wat op het gebied van natuurbescherming in de streek bereikt was en over het vele, wat helaas nog een vrome wensch bleef.

Het slot van het kamp vormde de bonte avond, die tot diep in de nacht duurde.

Onder geestdriftige instemming van allen bracht Nijkamp in zijn slotwoord hulde aan onzen fouragemeester en zijn keukenstaf, die gepresteerd hadden, wat in deze tijd onmogelijk scheen: een kamp van meer dan honderd menschen gedurende zeven dagen ruim voldoende te voeden. Terecht deelde in deze hulde ook de directeur van de zuivelfabriek, die het op prijs gesteld had, deze avond aanwezig te zijn. Zeker was het welslagen van het kamp voor een belangrijk deel aan hen te danken. Maar daarnaast toch ook aan het enthousiasme en de prettige geest van samenhoorigheid, die alle deelnemers bezielde. Dank zij de medewerking van allen zal het twaalfde leiderskamp ons in de herinnering blijven als een blijde verkwikking in donkere tijden.

W. D. Margadant • Aerdenhout
V. Westhoff • Utrecht

Plantengroei en bodem.

De plantensociologie biedt ons de mogelijkheid, plantengroei en bodem van een streek in onderling verband te beschouwen, met elkaar het landschap opbouwend. Door nauwkeurig onderzoek van kleine terreintjes krijgen we een inzicht in de werking van verschillende factoren, die tezamen het geheel bepalen.

Op de zandruggen in de omgeving van 't kamp, vooral op het landgoed de Eeze, treffen we nog enkele heitjes aan. Zeer arme zandgrond (sandr) draagt vrijwel uitsluitend Struikhei *(Calluna vulgaris)*; waar leem voorkomt, is de Struikheidegemeenschap iets rijker ontwikkeld, hetgeen blijkt uit het optreden van Wolverlei (*Arnica montana*), Warkruid (*Cuscuta epithymum)* en Kruipbrem (*Genista pilosa)*. Vroeger waren deze ruggen geheel begroeid met dergelijke heiden; tegenwoordig is het grootste deel ontgonnen tot min of meer vochtige weilanden, de soortenarme gemeenschap van Raaigras en Kamgras (*Lolieto - Cynosuretum*) in verschillende vormen; hier vielen ons de talrijke champignons op (bemesting !) De rest werd met naaldhout beboscht.